

ÖĞRENCİ DOSYALARININ DEĞERLENDİRİLMESİNİN ÖĞRETMENİN SINIF İÇİ ETKİNLİKLERİNE OLAN ETKİSİ*

Çev. Erten GÖKÇE**

Richert, Alvino ve Donnel (1982) Ulusal Kimlik Raporunda (National Report on Identification) potansiyel olarak önyargılı testlerin ve akademik başarıya ilişkin diğer ölçütlerin aşırı derecede vurgulanmasının azınlıkların veya ekonomik durumları iyi olmayan öğrencilerin özel yetenek programlarından dışlanmasında önemli bir unsur olduğunu bildirmektedirler. Jacob Javits, Yetenekli ve Üstün Yetenekli öğrencilerin Eğitimi Yasası. (1988) ekonomik durumu kötü olan ve kültürel olarak çeşitli yeteneklere sahip olan çocukların belirlenmesine yönelik özel ölçütlerin geliştirilmesi gerektiğini kabul ederek, yeterince temsil edilmeyen bu çocuklar(yani çok değişik ırklardan gelen ve ekonomik durumları oldukça kötü olan çocuklar) için fırsat eşitliğini sağlayacak ve gerçekten çığır açacak projelerle ilgili araştırmalara kaynak sağlamıştır. Kaynak sağlanan yaklaşık yirmibeş proje ilk bir yıllık süre boyunca performansı temel alan değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesini ve kullanımının araştırılmasını amaçlamıştı.

Perfonmansı temel alan değerlendirme ya da öğrenmenin gerçekleşmesi (Perrone 1991) 19. yüzyıl okullarının çoğunda ve ilk yenilikçi okullarda oldukça yaygındı, ancak standardlaşmış testlerin ortaya çıkmasıyla bunun önemi azalmıştır. Yapısal (Contextual) bir değerlendirmeden çok, çocukların okul içinde gerçekleştirdikleri çalışma örneklerinin yer aldığı dosyaların gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesine son zamanlarda yönelinmesinin nedeni, dosya değerlendirmenin;

- a) gerçek sınıf içi çalışmalardan yararlanması,
- b) değerlendirme sürecine hem öğretmenin hem öğrencinin aktif olarak katılımını sağlaması,
- c) yakın çevreyle ilgili sorumlulukların bir kısmını karşılayabilmesidir (Chittenden, 1991, p.22).

* Karen j. Viechnicki ve Diğerleri, Journal of Teacher Education, kasım-Aralık 1993 Vol.44, No:5'den alınarak Türkçeye çevrilmiştir.

** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Program Geliştirme Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Bunun yanısıra öğrenci dosyalarını değerlendirme, bütün dil etkinliklerini, (Chitten, 1991) disiplinler arası üniteleri, (Rubenfeld, 1991) ilk çocukluk projelerini, (Katz - Chard, 1990) ve öğrencinin düşünceleri ile özdeğerlendirmesi gibi bazı bütünleyici yaklaşımları daha açık ve net bir biçimde temsil edebilmektedir.

Bredenkamp ve Shepard (1989) genellikle güvenilirlikten çok kullanılabilirlik esasına göre seçilen standard testlerin yeterince temsil edilmeyen toplum kesimleri için geçerliliğinin tartışmalı bir konu olduğunu belirtmektedirler. Birincil bir değerlendirme ve gözetim aracı olarak standard testlere aşırı güven, öğretmenler çocukları yerleştirirken ya da yürütülen hizmetler konusunda önemli kararlar alırken temel hatalara yol açabilir. Oysa dosyaları, değerlendirme sadece öğrencilerin ne bildiklerini ya da anladıklarını değil, yeni anlayışlara nasıl dönüşüm geçirdiklerini de ortaya çıkarır (Chitenden, 1991; P. 23). Bazı araştırmacılar (Baldwin, 1990; Fraiser, 1991; Gardner, 1991; Shaklee, 1992) performansı temel alan değerlendirmeyi, özel yetenek programlarının belirlenmesinde yeterince temsil edilmeyen grupların yeteneklerinin belgelenmesi için uygun bir yaklaşım olarak görmektedirler.

Bu yaklaşım ilk çocukluk eğitimcilerinin, ekolojik olarak geçerli değerlendirmelerinin ışığında küçük çocukların belirlenmesinde özellikle yararlı görülmektedir. Bronfenbrenner (1989) yer, zaman, roller ve etkinlikler de dahil olmak üzere değerlendirme ortamının gerçeği net olarak yansıtması gerektiğini belirtmiştir; ayrıca ortamların doğal ya da gerçek hayata uygun olması da gerekir. Sınıf ortamı bir gözlem alanı, öğretmen de gözlemci işlevi gördüğünde değerlendirme, çocuk için zorunlu ya da kesintiye uğraticı bir süreç niteliği taşımamaktadır. Bu durumda çocuğun doğal düşünme ve davranış biçimi geniş bir zaman dilimi boyunca belgelenmiş olmaktadır.

Buna ek olarak ilk çocukluk araştırmaları, bir yandan küçük çocukların gelişmelerine uygun olarak değerlendirilmelerine yer verirken, öte yandan güvenilir ve geçerli araçların yeterince olmadığını belirtmekte ve çok yönlü kaynak kullanımı ile davranışın sistematik bir biçimde de gözlemlenmesinin önemini vurgulamaktadır. (Bredenkamp, 1987). Bu türden gelişime odaklanmış bir değerlendirme süreci bireyin yeteneklerinin evrensel normlarla karşılaştırılmasını vurgulamaktadır. Çok yönlü değerlendirmelerin sonuçları, öğretmenlerin birey ve bireylerarası farklılıkları belirlemelerini sağlayarak çocuğun gelişimini güçlendiren ve destekleyen bir sınıf ortamının yaratılmasına olanak sağlar. Yetenekli olan küçük çocuklar üzerinde araştırma yapanlar (Karnes ve Jahson, 1986; Kitano, 1986; Roedel, Jakson Robinson, 1980) değerlendirmenin eğitim programı ve öğretim süreciyle bütünsel olarak bağlı olduğu bu teorik çerçeveyi desteklemektedirler. Değerlendirme sonuçları çocuk için eğitimsel olarak uygun bir ortam yaratmak amacıyla devamlı bir süreç şeklinde kullanılmaktadır (Bredenkamp, 1992).

Kent Eyalet üniversitesi tarafından yürütülen Javit yasası uyarınca kaynak sağlanan Olağanüstü Potansiyellerin Erken Değerlendirilmesi Projesi (EAEP), (Shaklee Barbour, Whitmore Ambrose & Viechnicki, 1990) bu çalışma için bir çerçeve oluşturmuştur. Proje geleneksel özellikleri taşımayan özel bir değerlendirme modeli kullanarak sınıfta uygulanan eğitim programını ve değerlendirme sorunlarını ele almaktadır. Bu makale de tartışılan veriler projenin ikinci yılında toplanmıştır.

Olağanüstü Potansiyellerin Erken Değerlendirilmesi Projesi (Early Assesment of Exceptional Project).

Paulsan ve Paulsan (1990) belirlenen bütün unsurları, konuları ve zaman içinde çok yönlü olarak bilgi toplanmasını içeren, eğitim programının uygulanmasıyla ilgili etkinliklerin çok boyutlu olarak değerlendirilmesi sürecini vurgulamaktadırlar. Olağanüstü Potansiyellerin Erken Değerlendirilmesi Projesinden doğan (Viechnicki, 1991) programın uygulanmasıyla ilgili bütün etkinliklerin değerlendirilmesi süreci, sürekli bir değerlendirme yapısı içerisinde gözlem stratejilerinin kullanımı ile çok yönlü veri toplama kaynaklarını birleştirmektedir. Böyle bir değerlendirme sürecinde öğretmenler sınıftaki her çocuk için bir dosya (portfolio) hazırlamışlardır. Bu dosyalarda şunlar yer almaktadır:

- Her çocuk için en az bir haftalık süreyi içeren günlük kayıtları
- Olağanüstü potansiyel belirtilerini ve göstergelerini irdelemek için tasarlanmış altı örnek dersin gözlemleri
- Çocuğun akranlarına ve kendisine ilişkin anketler
- Aile ve çevre araştırmasına ilişkin veriler
- Çocuk tarafından ortaya konulan ürünlerin örnekleri (Shaklee & Rohrer, 1992).

Bu bilgiler üç aylık bir dönem içerisinde toplanmış ve tarihsel olarak yetenekle bağlantılı görülen davranışsal belirleyicilerle ilişki içinde değerlendirilmiştir. Öğretmenler lisansüstü kursların verildiği, ilkökul öğretmeni yetiştiren bir kurumda iki hafta süreyle değerlendirme süreçleri konusunda yoğun bir başlangıç eğitimi görmüşlerdir. Öğretmenler bu eğitim süresi boyunca aşağıda belirtilen etkinliklere katılmışlar ve bilgi edinmişlerdir.

- Üstün yeteneklilerin eğitimi
- Yetenek geliştirilmesi, motivasyon ve başarı
- Yetenek ürünleri
- Gözlem teknikleri

- Öğretime ilişkin inançların araştırılması
- Eğitim Programı ve öğretimin bireyselleştirilmesi
- Bilimselliğe karşı olumlu tutumların geliştirilmesi
- Sosyal incelemelerin düzenlenmesi.
- Yapılan bazı uygulama etkinlikleri esnasında öğretmenler, olağanüstü potansiyelin birincil belirleyicilerini gösteren öğretici filmler izlemişlerdir. Öğretmenlerin bu davranış modellerini kendi düşünceleriyle bütünleştirmeleri teşvik edilmiştir. Diğer bazı uygulama etkinliklerinde ise, öğretmenler, pilot öğretmenler tarafından oluşturulmuş olan gerçek öğrenci dosyaları üzerinde çalışmışlar ve eyalet gelişim merkezinde çocuk merkezli çalışma ve oyunlara katılan öğrencileri gözlemlemişlerdir.

Öğretmenler, daha fazla bilgi edinmek, düşünce ve ilgilerini paylaşmak için bir akademik yıl içerisinde her birisi iki saatlik olmak üzere dört izleme seansına katılmışlardır. Üniversiteden uzman gruplar örnek öğretim dersleride dahil olmak üzere sürekli destek sağlayarak öğrenci dosyalarının oluşturulmasına yardım etmişler ve bu dosyaların korunması için kolaylıkla ulaşılacak yerler sağlamışlardır. Bu öğretici personeli geliştirme modeli öğretmenleri sürekli bir değerlendirme, öğretim ve program geliştirme sürecine katmıştır. Bu modelin amacı:

- Belirlenmiş ölçüt ölçeklerini öğretmenlerin gözlemleyebilmesini sağlamak
- Aslına uygun birçok öğrenme fırsatı oluşturmak
- Kanıtlar hakkında güvenilir yargılara varılmasını sağlamak
- Kanıtları eğitimsel olarak uygun öğrenim deneyimlerine dönüştürmek
- Elde edilen yeni kanıtları esas alarak değerlendirme sürecini devam ettirmektir (Shaklee, Barbour & Viechnicki in pres). Sonuç olarak öğretmenlerin öğrenci dosyalarına koyduğu bulgular, öğretmenlerin uygulanan eğitim programı ve sınıf ortamını bireyin ve grupların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde uyarlamalarına ve düzeltmelerine yardımcı olmuştur.

Azınlıkların ve ekonomik durumları iyi olmayan öğrencilerin orta ve yüksek oranlarda bulunduğu üç okul bölgesindeki öğrenciler bu çalışmada yer almıştır. Bu bölgelerin seçilmesinin nedeni öğrencilerin çeşitliliği ve bunların üniversite işbirliği geleneğinin olmasıydı (Shaklee, Barbour, Ambrose & Rohrer, 1992). K-3 grubu öğrencilerine ders veren 12 okul-

dan 36 ilkokul öğretmeni öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi sürecinde olağanüstü potansiyellerin erken değerlendirilmesi projesini uygulamaya gönüllü olarak katılmışlardır. Bu projede görev alan öğretmenlere belli bir ücret verilmiş ve bu çalışma lisansüstü ders gibi sayılmıştır. Öğretmenler sınıflarındaki tüm öğrenciler için dosyaların değerlendirilmesi sürecini uygulamışlar ve yaklaşık 800 kişiden oluşan K-3 grubu öğrencileri için dosya oluşturmuşlardır (Viechnicki 1992). Öğretmenler her bir öğrencinin öğrenme kapasitesi ile eğitim programı ve öğretim hakkında karar vermek için öğrenci dosyalarından elde edilen bilgileri kullanmışlardır.

Yöntemler ve İşlemler

Çalışma ekibi dört üniversite öğretim üyesinden oluşturulmuştu. Bunlardan ikisi okul öncesi eğitim, biri program değerlendirme, birisi de yetenekli çocukların eğitimi konusunda uzmandı. Çalışma ekibi, öğrenci dosyalarını değerlendirmenin öğretim süreci üzerindeki etkilerine ilişkin öğretmenlerin anlayışının betimlenmesi için yöntem ve işlemleri tasarlamak amacıyla verileri toplamadan önce beş kez toplanmıştır.

Araştırma ekibi üyeleri, ayrıntılı bir biçimde betimleyici bilgiyi toplamak için 1991 Kasım ve Aralık aylarında öğretmenlerle tek tek görüşme yapmışlardır. Görüşmeler, programa katılan öğretmenlerin, böyle bir programa katılmış olmanın sonunda kendilerinde hissettikleri değişimler ve öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi süreçlerine ilişkin düşünce ve deneyimleri hakkında bilgiler sağlamıştır.

Araştırma ekibi yarı yapılmış bir mülakat biçimi kullanmıştır (Borg, 1981; Merriam, 1991). Görüşmeciler sorular hazırlayarak irdeleme ve netleştirmeye yönelik ek sorular oluşturmuş (Patton, 1980); insanların davranış biçimlerini algılayabilecek ve bu şekilde araştırmacıların ortaya konan davranışın anlamını anlayabilmeleri için bir yol sağlayan ve en iyi fırsatları sunan yönetsel bir protokol geliştirmişlerdir (Seidman, 1991, p.4). Araştırmacılar görüşmecilerin etkilerini minimum düzeye indirmek için, sistematik bir analiz aracı sağlayan standardlaşmış açık uçlu bir format oluşturmuşlardır. Soruların açık uçlu yapısı, soruları yanıtlayanların kendi algılayış biçimlerini analiz etmelerini ve görüşmecilerin yanıtlarını derin bir biçimde incelemesini sağlamıştır.

Bu çalışma Jacob Javits'in ekibinin öğretmenleri ile ve olağanüstü potansiyellerin erken değerlendirilmesi projesinde öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi sürecini kullanan öğretmenlerle sınırlı tutulmuştur. Araştırma, tarihsel olarak yeterince temsil edilmeyen çocuklar için öğretim stratejileri ve alternatif tanımlama süreçleri geliştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca araştırma ekibi öğretmenlerin sınıf içindeki düşünce ve davranışlarındaki değişikliklere ilişkin algılama biçimlerini değerlendirmeyi de amaçlamıştır. Bu doğrultuda görüşme için hazırlanan sorular şunlardı:

- Öğrenci dosyası kullanmanız sonucunda sınıftaki öğrencilere bakış biçiminizde değişiklik oldu mu?

- Öğrenci dosyası kullandığınız için sınıf içi etkinliklerinizde değişiklik oldu mu?

- Bu süreçlerle ilgili olarak sizi şaşırtan herhangi bir şey var mıydı?

- İlk öğretmen okulunun öğretim uygulamanız ve inançlarınız üzerinde ne tür bir etkisi oldu?

Araştırmaya katılanların sınıflarında derslerden önce ve sonra birer saatlik görüşmeler düzenlendi. Kaydedilen bu görüşmeler daha sonra yazıya geçirilerek çözümlendi.

Görüşmelerin tanımlanmasından sonra araştırma ekibindeki her bir kişi, bir soru alarak kelimelerle anahtar ifadeler arasındaki anlamsal (semantic) ilişkiyi belirlemek için o soruya verilen yanıtın her birini tek tek incelemiştir (Spradly, 1979). Soruların ortaya çıkardığı anahtar terimler ve düşünceler hakkında uzun bir grup tartışmasının ardından, araştırma ekibi üç önemli kategoriye belirlemiştir. Bunlar:

1. Katılımcıların sınıflarında yapılan uygulamalardaki değişikliklere ilişkin uygulamaları

2. Onların çocuklara bakışlarında meydana gelen değişiklikler

3. Öğretmenlerin öğrenci dosyalarını değerlendirmesine ilişkin yorumları ve görüşleri ile olağanüstü potansiyeli olan öğrencileri belirlemedeki yetenekleridir.

Verilerin analizinde Ethnograph (Seidel, Kjoseth & Seymour, 1988) kullanılmıştır. Bu yazılım programı araştırmacıların anlatımına yönelik verileri düzenlemelerine ve metni ortaya çıkan kategorilere göre sıralamalarına olanak sağlamaktadır. Araştırma ekibi başlangıçtaki sorulara dönerek ilk etapta, şu üç kategoriden birine ait olduğu belirtilen yanıtları kodlamıştır. Bunlar; uygulama, çocuklara bakış ve öğretmenlerin yorumlarıdır.

Sonuçlar

Aşağıdaki tartışmada, öğrenci dosyalarının değerlendirilmesinin öğretmenlerin sınıf içi etkinlikleri üzerinde hissedilen etkileri betimlenmektedir.

Uygulama

Araştırmaya katılanlar sınıf içindeki öğretim ve yönetim biçimlerini değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Ortaya çıkan en önemli değişiklik ise, öğ-

retmenlerin öğretim ve yönetim süreçlerini birleştirmeleri idi. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrenci dosyası oluşturma süreçleri sayesinde, genel düzenleyici becerilerinin güçlendiği inancındaydılar. Öğretmenler, öğrencilerini onların ilgi alanlarına göre gruplandırarak, aynı tür etkinlik üzerinde çalışan öğrencilerin biraraya gelebileceği şekilde, sınıf içinde oldukça farklı öğretim merkezleri oluşturdular. Öğretmenler öğrencilerin yazması ve resim yapması için daha fazla serbest zaman sağladılar ve onların ürettiği ürünleri arkadaşlarına ve sınıf öğretmenlerine açıklamaları için fırsatlar sundular. Bu çalışma sürecine katılanlar, daha çocuk merkezli sınıflar geliştirdiklerini ve böylece otoriter bir konumdan kurtulduklarını farketmişlerdir. Bir öğretmen bunu "sırtımdan büyük bir yük kalktı" şeklinde ifade etmektedir. Bir diğer öğretmen ise, ses tonunu ayarlama ve kelimeleri dikkatli seçme yoluyla sınıf atmosferini değiştirdiğini söylerken, yine aynı öğretmen çocukların ona karşı nasıl tepki vereceklerini artık düşünmeye başladığından söz ediyordu.

Çocuk merkezli yaklaşım, öğretmenlerin öğrencilere karşı daha resmiyetten uzak ve rahat olmalarını sağlayarak, öğretmenin daha fazla sorumluluk alması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Öğretmenler öğrencilerinin bağımsız olarak yaratıcılıklarını geliştirmelerini sağlamak için, onları cesaratlendiren açık uçlu dersler geliştirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, işbirliğine dayalı bir öğrenme süreci de geliştirmişlerdir. Böylece öğrenciler derslere daha fazla katılarak özdenetim geliştirmişlerdir. Bir öğretmen bunu şu şekilde ifade ediyordu "konuşmayı öğrencilere bırakıyorum, ben ise sınıfta dolaşıp onları dinliyorum". keşif yoluyla öğrenmeyi teşvik eden bir diğer öğretmen ise şunu söylüyordu; "öğrencilere bir problem vermek istiyorum çünkü keşiflerin çoğunlukla bir ihtiyaçtan doğduğunu düşünüyorum; bu yolla öğrencilerin konular üzerinde düşünme alışkanlığı kazanmalarını istiyorum" Öğretmenler daha üst düzeyde sorulara yer vermişlerdir. Bir öğretmen "çocuklara daha derinlemesine sorular soruyorum ve yüzeysel görüntülerle yetinmiyorum" demektedir.

Sınıfta eğitim programının uygulanması değişmeye başlamıştır. Öğretmenler, yıllarca süren öğretim süreci boyunca yerleşmiş uygulamalardan uzaklaşmayı kabullenmişlerdir. Öğretmenler, edebiyat, fen ve sosyal bilimleri konu ağırlıklı bir biçimde (thematically) öğretmek daha bütünsel bir eğitim programı oluşturmuşlardır. Örnek derslerin kullanılması, öğretmenlerin yaratıcı olması için fırsatlar sağlamıştır. Bir öğretmen bunu şu şekilde belirtmektedir; "Yeni dersler ortaya çıkardım ve kendi kendimi düşünmeye zorladım". Latin kökenli bir öğretmen, şekilleri öğretmek için İspanyolca kelimeler kullanmıştır. Bir diğer öğretmen ise, eğitim programına göçmenlerle ilgili yeni bir ünite eklemiştir.

Öğretmenlerin uygulamalarında değişen üçüncü bir konu, aileler ve meslektaşlarıyla öğrenci dosyalarındaki bilgileri paylaşma isteğiydi. Bir öğretmen bunu şu şekilde ifade ediyordu: "Bir aile araştırması, aile anketi

ve özdeğerlendirme anketi hazırladım. Ailelerin okulda olup bitenlere nasıl baktıklarını bilmek istiyorum.” Öğretmenler veli toplantılarında öğrenci dosyalarının önemli avantajını görmüşlerdir. Buna ilaveten öğretmenler, bir sonraki yılın öğretmenlerini öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi süreçlerini devam ettirme konusunda cesaretlendirmek istediğindeler. Uygulama süreçlerindeki bu değişim, öğretmenlerin bu süreci benimsediklerini açıkça göstermektedir.

Öğretmenlerin Çocuklara Bakışları

Görüşme yapılan öğretmenler, öğrenci dosyası değerlendirme süreci nedeniyle sınıflarındaki çocuklara daha farklı bir biçimde bakmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler gözlem becerilerinin artması sayesinde, öğrenci davranışlarının daha fazla farkında olduklarını ortaya koymuşlardır. Öğretmenler bu süreç boyunca şaşkınlıklarını ve memnunluklarını çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Sürece katılan öğretmenlerin her biri, daha önce dikkat etmedikleri, hatta ihmal ettikleri kimi çocukları artık farklı bir şekilde gördüklerini söylemişlerdir. Sürece katılanların çoğunluğu, tek tek çocuklardan bahsederken, olağanüstü potansiyellerin birincil belirleyicileri olarak çeşitli betimleyiciler kullanmışlardır. Öğretmenler çocuklara bir bütün olarak baktıklarını ve onların nasıl öğrendikleri üzerine düşündüklerini söylemişlerdir. Bir öğretmen bunu şu şekilde ifade etmektedir; “Sınıfın belli bir köşesinde okuma grupları arasında hiçbir şey yapmadan oturuyor olabilirdim. Daha önce bu zamanı bulamadığımdan eminim”. anekdotların kaydediliyor olması her bir öğretmenin olumsuz davranışları gözden kaçırmasını ve bazılarını da unutmamasını önemli ölçüde azaltmıştır. Bir öğretmen: “Belli bir çocuğu hatırlayabiliyordum ama belli bir olayı hatırlayamıyordum” demektedir. Bir diğer öğretmen ise şunu söylemektedir. “Her şeyi yazarken çocuklarla ilgili ne kadar çok şey farketdiğimi görmenin hoş bir sürpriz olduğunu düşünüyorum”.

Gözlem becerilerinin güçlenmesi, öğretmenlerin, öğrenciler hakkında kısmi verilere dayanarak sonuçlar çıkarmaktan kaçınmalarına yardımcı olmuştur. Öğretmenler, testlerdeki notları iyi olmayan öğrencileri sınıftaki performansları açısından dikkate almaya başlamışlardır. Öğretmenler çalışmaya başlama konusunda daha yavaş olan öğrencilerle, her şeyi mükemmel yapmak isteyen öğrencileri daha kolay kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen başarısızlığa karşı artık daha dikkatli olduğunu söylüyordu. Öğretmenlerin hepsi de, sınıfta düzeni bozan öğrencilerle daha yakından ilgilenebildiklerini, düzensiz, ilgisiz veya ders dinlemiyor gibi gözükten öğrencileri belli bir kalıba sokmaktan kaçındıklarını belirtmişlerdir. Bir öğretmen düşüncesini; “onlara bir şans veriyorum ve yine bir kez daha şans veriyorum” şeklinde belirtmektedir. Öğretmenler, çekingen, sessiz ve dalgın kişilik özellikleri sergileyen öğrencileri artık daha iyi farkettiklerini de ifade etmektedirler. Yapılan görüşmeler, öğretmenlerin

hizmet öncesi eğitimlerinde ve hizmet içi derslerde öğrendikleri bilgi ve becerileri uyguladıklarını göstermiştir.

Öğretmenin Yorumu

Öğretmenin yorum kategorisi, öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi süreci esnasında, öğretmenlerin yaptıkları etkinlikleri göstermektedir. Öğretmenler, kendi düşünüş biçimleri, kararları ve davranışları doğrultusunda tepkiler göstermişlerdir. Bunun ifade edilmiş biçimlerinden birisi de, öğretmenin kendisinden kuşku duymasıdır. Örneğin, öğretmenler bireyselleştirmeyi ve farklı etkinlikleri öğretim sürecine yansıtmayı nasıl yapacaklarından emin değillerdi. Öğretmenler herhangi bir şeyin niçin olduğunu veya olmadığını sorgulamışlardır. Ardından sözkonusu davranışı neden tanımlayamadıklarını kendilerine sormuşlardır. Bir öğretmen; "daha önce görmediğim şeyleri gördüğümünden eminim" diyordu. Öğretmenler öğrencilerin arkadaşlarını belirleme biçimlerine şaşırduklarını söylerken öğrencilerinin arkadaşlarını rastgele seçmediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler "bazen beklentilerini yeniden düşünüyorum, artık büyümeyi ve gelişmeyi hedefliyorum" diyen ailelerin tepkilerine de şaşırılmışlardır. Elde edilen diğer düşüncelerde, öğretmenlere daha önceden önemli olduğunu düşündükleri şeyleri geçerli hale getirme fırsatı sağlamıştır. Bir öğretmen dersin işleniş biçiminin ürünü etkilediğini şu şekilde belirtmektedir: "Kendimle ilgili bazı geri bildirimler elde edebilirsem; ilk zamanlardakinden çok daha fazla şeyi yanıtlayabildiğimi fark ediyorum. Artık öğreniyorum".

Öğretmenler anekdot kayıtlarının, daha sakin bir zamanda gözden geçirilmesi gereken bilgiyi kaydetme imkânı sağladığını belirtirken, bir öğretmen: "en çok anekdot kayıtlarından yararlandığımı hissediyorum" şeklinde düşüncesini ifade etmektedir. Anekdot kayıtları hem olayların farklı bir biçimde görülmesini hem de bunların farkına varılmasını sağlıyordu. Öğretmenler, öğrenci dosyalarının testlerden daha fazla ağırlığı olduğu ve bu olağanüstü potansiyelin birincil belirleyicilerinin her çocuğun güçlü olduğu bir alanın bulunduğunu gösterdiği gibi bazı sonuçlar da çıkarmışlardır. Bazı öğretmenler ise, çocuklar hakkında daha önceki yıllara göre daha çabuk ve oldukça fazla bilgi edindiklerini söylemişlerdir.

Öğretmenler, yeni bir bakış kazandıklarını, kendilerini daha fazla motive olmuş ve esinlenmiş hissettiklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda şunları söylüyordu: "Yeni bir bakış açısı kazandım, bunu hem ailelerle hem de öğrencilerle paylaşıyorum, öğrenci dosyası oluşturmanın buna değer olduğunu düşünüyorum".

Öğretmenin Gelişimiyle İlgili Sonuçlar

Bu çalışmada belli başlı üç kategoride sonuç çıkarılmıştır. Bunlar, teorik çerçeve, öğretmen gelişimi ve gereken süredir. Bu konular birbirine bağlı olmakla birlikte bu inceleme de ayrı ayrı ele alınmıştır.

Paulson ve Paulson (1990) öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi amacıyla oluşturdukları teorik çerçeveden öğretmenlerin öğrenci dosyalarına ilişkin verileri toplamaları sırasında önemli ölçüde yararlanılmıştır. Öğretmenler, ölçütlerin tanımı, gerçek anlamda kaynaklardan çok yönlü olarak sağlanan kanıt tipleri ve bu kaynakların etkin bir biçimde kullanımından söz etmektedirler (Brofenbrenner 1989). Öğretmenlerin çalışmalarında bu unsurların kanıtlarını gördük. Çok yönlü olarak hazırlanan öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi yaklaşımının, niteliksel değerlendirme tasarımının temel ilkelerine uygun olduğuna inanıyoruz. Verilerin, öğrenci ürünleri, aile anketi, gözlemler ve sınıf arkadaşlarının görüşleri gibi üç kaynaktan elde edilmesi öğretmenlerin bilgilerini daha somut hale getirmiştir. Öğretmenler, öğrencilerinin öğrenme yetenek kalıpları üzerinde odaklaştıkları zaman, yeterince temsil edilmeyen kesimlerden gelen çocukların sergilediği olağanüstü potansiyeli daha verimli bir biçimde değerlendirebilmişlerdir. Bu ise, yeteneklerin geliştirilmesi ve ilkökul sıralarında olağanüstü potansiyelin nasıl ortaya çıktığına ilişkin öğretmenlerin görüş açılarını genişletmiştir.

Bu araştırmanın ikinci bir sonucu da, öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi amacıyla yapılan uygulama etkinlikleri öncesinde ve sonrasında personelin sistematik olarak geliştirilmesi için gereken desteğin sağlanmasının zorunlu olmasıdır.

Şurası açıktır ki, çok çeşitli etkinliklerin ve bilgilerin yer aldığı öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi süreci, geleneksel öğrenci değerlendirilmesinden kesin bir biçimde ayrılmaktadır. Bu sürecin sonucunda öğretmenler, sistematik bir değişimi gerçekleştirmek için teori ve uygulamayı birleştirebilecek somut fırsatlara ihtiyaç duymuşlardır. Öğretmenler kendi sınıf uygulamalarının bir parçası olarak eğitim programının ve öğretimin değerlendirilmesinde bir bağlantı geliştirmeye başlamışlardır. (Asp, 1992).

Üçüncü sonuç ise, öğrenci dosyalarının değerlendirilmesi sürecinde zamanın etkin kullanımına ilişkindir. Öğretmenler, dosya ile ilgili bilgi toplamak, onun üzerinde düşünmek ve yargıda bulunmak için, standardlaşmış değerlendirme modellerine ayırdıklarından çok daha fazla zamanı bu süreç için ayırmalıdır. Bu da öğretmenlerin öğrencileri ve kendi uygulamaları hakkında daha fazla düşünebilmeleri için fırsatlar yaratmaktadır. Öğretmenler, öğrenci dosyalarının değerlendirilmesine ilişkin uygulamalar sırasında gözlem becerilerini geliştirecek birey ve bireylerarası ayrılıkların daha çok farkına varmışlardır. Öğretmenler verileri topladıkları sonra daha spesifik olarak karar vermeye başlamışlardır.

Özet

Sınıf öğretmenleriyle yapılacak görüşmeler, öğrencilere ilişkin dosyaların değerlendirilmesi sürecinin uygulamasının sınıf etkinliklerinde

çok olumlu etkiler yarattığını göstermiştir. Öğrencilerin verdiği olumlu yanıtlar olumsuz yanıtlardan çok daha ağır basarken, çocukları çok yönlü görmenin duyarlılığı artırdığı özellikle vurgulanmıştır. Tüm öğretmenler, öğrenci dosyalarını değerlendirme işlemlerini kullanmadan önce, farkında bile olmadıkları kimi çocuklardan bahsetmeye başlamışlardır. Öğretmenlerin bu sürece ilişkin gördükleri en olumsuz etki olay kayıtlarının toplanması ve sonuçlarının sıralanması için gereken zamanın yokluğu, ancak bunu yapanların hepsi süreci oldukça değerli görmüşlerdir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sırasında öğrenci dosyalarına ilişkin etkinliklerin eğitim programı gereklileriyle çakışmasının, zamanın paylaşılması, öğretim uygulamaları ve eğitim programı gibi bazı alanları etkilediği saptanmıştır.

Araştırma ekibi üyeleri sınıf öğretmenlerinin, özgürlüklerinin arttığını söylemelerinden bir ölçüde şaşkınlık duyduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanlar kendilerini daha fazla sorumluluk alma ve eğitim programının sınırlarını aşma konusunda daha güçlü hissediyorlardı. Olağanüstü potansiyellerin erken değerlendirilmesi projesi etkinliklerine katılım, öğretmenlerin kendilerini daha yaratıcı ve bunun sonucunda daha güçlü hissetmelerine yol açmıştır. Burada sorulması gereken sorular şunlardır: Program bittikten sonra proje sürdürülecek mi? Öğrencilere ilişkin bilgi ve etkinliklerin belli esaslara göre dosyalara kaydedilerek değerlendirilmesi süreci kurumlaşabilir mi? veya kurumlaşacak mı? araştırma ekibi böyle olacağını ummaktadır. Bir öğretmen bu konudaki görüşünü şöyle özetlemektedir: "Bir öğrenci dosyası oluşturmak sizin için yapılması en önemli olan bir şeydir, çünkü ne zaman dosyaya bir olay kaydını yerleştirsem öncekileri de gözden geçiriyorum. oraya bir ürünü koyduğum zaman, bulmacaya bir parça daha eklemiş gibi oluyorum, kırtasiye ve yazım işlerini de diğerlerinden daha önemli olmasa bile, en az onlar kadar önemli görüyorum, çünkü bana çocuk üzerinde ayrıntılı düşünme fırsatı veriyorlar".